

ΜΥΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΥΙΟΘΕΣΙΑ ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ ΡΙΖΩΝ - ΝΕΑ ΑΝΤΙΛΗΨΗ

Ελένη Παπαγιαννακοπούλου-Σπέντζα

Κοινωνική λειουργός

Βοηθός Προϊσταμένη Υπηρεσίας

στο Κέντρο Βρεφών “Η ΜΗΤΕΡΑ”

Η υιοθεσία είναι μεταβαλλόμενος θεσμός ως προς τη φιλοσοφία της, τις αρχές της και την πρακτική της και εξελίσσεται διαχρονικά ανάλογα με τα ισχύοντα σε κάθε τόπο κοινωνικά και πολιτισμικά δεδομένα.

Η φιλοσοφία και η πρακτική της υιοθεσίας στη χώρα μας όπως και σε όλο το Δυτικό κόσμο, ανταποκρίθηκαν στην ανάγκη επίλυσης του κοινωνικού προβλήματος που δημιουργείτο από τη συμπεριφορά και τις συνθήκες ζωής των τριών πρωταγωνιστών της: της ανύπαντρης μητέρας που παρέκλινε από τα αποδεκτά ήθη με τη γέννηση παιδιού εκτός γάμου, του παιδιού που έφερε το στίγμα και τη ντροπή των συνθηκών γέννησής του και της εγκατάλειψής του από τη μητέρα του και τέλος του ζευγαριού που λόγω της αδυναμίας του να τεκνοποιήσει, απειλείτο ή βίωνε κοινωνικό στίγμα.

Υπό ορισμένες κοινωνικές συνθήκες, η υιοθεσία προσφέρει τη **μοναδική λύση** ομαλοποίησης του κοινωνικού αυτού προβλήματος καλύπτοντας ταυτόχρονα τις ανάγκες των τριών μερών της. Εξασφαλίζει μόνιμο και ασφαλές οικογενειακό περιβάλλον σε ένα παιδί, δίνει λύση στο ψυχοκοινωνικό πρόβλημα της ανύπαντρης μητέρας και της μόνης μητέρας καθώς και στο πρόβλημα του ζευγαριού που επιθυμεί ένα παιδί και είναι επενδυμένο με κοινωνικές προσδοκίες για να αναπαραχθεί βιολογικά και να αναλάβει γονεϊκό ρόλο, όμως αδυνατεί να τεκνοποιήσει. Υπό τις συγκεκριμένες αυτές κοινωνικές συνθήκες, η υιοθεσία εμπεριέχει ένα στοιχείο κοινωνικού εξαναγκασμού προς επίλυση του προβλήματος. Το στοιχείο αυτό, στις περισσότερες περιπτώσεις φαίνεται ότι επηρεάζει καθοριστικά τη συναισθηματική κατάσταση και την πορεία ζωής των ατόμων που εμπλέκονται σ' αυτή.

Η μυστικότητα στην υιοθεσία

Ο φόβος του κοινωνικού στίγματος και τα συναισθήματα ντροπής και ενοχής που αυτό παράγει, καταλήγουν σε συμπεριφορές αποσιώπησης και απόκρυψης των γεγονότων που το προκαλούν. Το κοινωνικό στίγμα φαίνεται να ευθύνεται κατ' αρχήν για τη μυστικότητα που περιέβαλε την υιοθεσία σε κοινωνικό επίπεδο, και εν πολλοίς για την άρνηση και απώθηση βιωμάτων και συναισθημάτων των τριών πρωταγωνιστών της.

Η νομοθεσία και η πρακτική των κοινωνικών υπηρεσιών στις διάφορες χώρες, όπως ήταν φυσικό,

ταυτίστηκαν με τις επικρατούσες κοινωνικές τάσεις. Τα στοιχεία της υιοθεσίας χαρακτηρίστηκαν απόρρητα. Αν και τα πλήρη στοιχεία γέννησης (ονοματεπώνυμο φυσικών γονέων κ.τ.λ.) ήταν στη διάθεση των θετών γονέων με τη δικαστική απόφαση της υιοθεσίας, αποκλείονταν από την πληροφόρηση αυτή η φυσική μητέρα και το υιοθετημένο παιδί ακόμη και ως ενήλικας.

Ο υιοθετημένος ενήλικας δεν είχε καμία δυνατότητα πρόσβασης στα στοιχεία γέννησής του, καθ' όσον η αρχική ληξιαρχική πράξη γέννησης καταργείτο μετά την υιοθεσία και αντικαθίστατο από το πιστοποιητικό Δήμου όπου καταχωρείτο με τα στοιχεία των θετών γονέων ως φυσικό τους παιδί. (Στην ελληνική νομοθεσία έτσι έχουν ακόμη τα πράγματα).

Μετά την υιοθεσία, η φυσική μητέρα διαβεβαιώνεται ότι τα στοιχεία ταυτότητας της θα παρέμεναν απόρρητα και καθισχάζετο ότι με το χρόνο θα ξεχνούσε καθώς θα ήταν πλέον ελεύθερη να παντρευτεί και να κάνει άλλα παιδιά. Έπαιρνε ξεκάθαρα το μήνυμα ότι δεν θα 'πρεπε να ασχοληθεί με το παιδί αυτό στο μέλλον και κατά κανόνα διέκοπτε κάθε επικοινωνία με την κοινωνική οργάνωση. Συνέχιζε τη ζωή της προσποιούμενη ότι δεν συνέβη τίποτα. Ανάμεσα στη θετή οικογένεια και στη φυσική μητέρα, υψώνεται το φράγμα της σιωπής και του απορρήτου.

Ασφαλείς στην “οχυρωμένη πόλη τους” οι θετοί γονείς, αποσιωπούσαν το γεγονός της υιοθεσίας (μερικές φορές σε ακραίες περιπτώσεις άλλαζαν και τόπο κατοικίας) και εύκολα αρνιόταν το βασικό στοιχείο που διαφοροποιούσε την οικογένειά τους από τις άλλες οικογένειες ότι δηλαδή το παιδί που μεγάλωναν δεν γεννήθηκε από αυτούς και ότι είχε άλλους βιολογικούς γονείς και διαφορετικό γενετικό παρελθόν.

Αν και στις μέρες μας οι κοινωνικές συνθήκες που επέβαλαν τέτοιες συμπεριφορές έχουν μεταβληθεί, η τάση απόκρυψης και σιωπής εξακολουθεί να υπάρχει. Αρκετοί θετοί γονείς στη χώρα μας εξακολουθούν να μην ενημερώνουν το παιδί τους για την υιοθεσία του. Προσποιούνται σαν να το έχουν γεννήσει και το βάζουν στη θέση του παιδιού που δεν απέκτησαν, προβάλλοντας συνήθως σ' αυτό φανασιώσεις και προσδοκίες που είχαν για το επιθυμητό βιολογικό παιδί. Στη θέση αυτή το υιοθετημένο παιδί θα πρέπει να ανταποκριθεί σ' ένα κλίμα που καθορίζεται από τις ανάγκες των γονέων του και όχι από τις δικές του.

Το θέμα της πληροφόρησης του παιδιού για την υιοθεσία του από ψυχοδυναμική άποψη έχει και μια άλλη διάσταση. Φέρνει στην επιφάνεια τις ευάλωτες πλευρές της συναισθηματικής ζωής των θετών γονέων σε σχέση με την ατεκνία και διακινεί επώδυνα συναισθήματα καθώς υπενθυμίζει συνεχώς:

α) Την διαφορετική βιολογική προέλευση του παιδιού τους. Η ύπαρξη των βιολογικών γονέων που πρέπει συμβολικά να μπουκ στην ζωή του παιδιού τους αποτελεί φαντασιστική απειλή για το ρόλο τους και την ύπαρξή τους ως οικογένειας.

β) Την προσωπική τους “αποτυχία”, βιολογική και κοινωνική, όπως βιώνεται η ατεκνία σε σχέση με τις υπαρξιακές ανάγκες τους και τις προσδοκίες της κοινωνίας.

γ) Την απώλεια του επιθυμητού παιδιού που φαντασιώνων να αποκτήσουν.

Έτσι, αποφεύγουν τις δυσάρεστες και οδυνηρές ενασχολήσεις όπου βρίσκεται η ουσία της υιοθεσίας και επιλέγουν τη σιωπή και την προσποίηση. Το κουτί της Πανδώρας όπου κλειδώνεται το μυστικό τους καλύπτει

τον πόνο που προκάλεσε η απώλεια του φυσικού παιδιού που δεν απέκτησαν και την ενοχή επειδή δεν το απέκτησαν.

Από τη Συστημική Θεωρία γνωρίζουμε, ότι η ύπαρξη μυστικού ή μυστικών στην οικογένεια, παρεμποδίζει την επικοινωνία, παρεμβαίνει αρνητικά στην ανάπτυξη σχέσεων εμπιστοσύνης, αυξάνει τα επίπεδα άγχους και χωρίζει τα μέλη της οικογένειας σ' αυτά που είναι μέσα και σ' αυτά που είναι απ' έξω. Η ύπαρξη ενός τόσο θεμελιακού μυστικού στην καρδιά της θετής οικογένειας συνιστά εντροπία που την εμποδίζει να επιτελέσει το επιπλέον ψυχολογικό έργο με το οποίο είναι επιφορτισμένη λόγω της θετής της ιδιότητας.

Συγκεκριμένα την εμποδίζει:

α) Να ανταπεξέλθει τις έμφυτες δυσκολίες που υπάρχουν στην ανάπτυξη δεσμού με το παιδί.
β) Να “θεραπεύσει” κατά το δυνατόν μέσα από τη σχέση της με το παιδί, πρώτες ανικανοποίητες ανάγκες του που τυχόν υπάρχουν λόγω των συνθηκών γέννησής του.

γ) Να χειριστεί τα θέματα σχετικά με την υιοθεσία που θα το απασχολήσουν σε όλη τη διάρκεια της ανάπτυξής του. Ειδικότερα: α) να βοηθήσει το παιδί να επιλύσει το δίλημμα της απόρριψής του από τη φυσική του οικογένεια που υπονοείται με την υιοθεσία του, β) να γνωρίσει τη βιολογική του ρίζα, με την επαρκή πληροφόρηση για τους φυσικούς του γονείς και γ) να συναντηθεί μαζί τους όταν θα είναι έτοιμο.

Σύμφωνα με την εμπειρία μας, η ένταση των συναισθημάτων που αναπτύσσονται μέσα σε κλίμα μυστικότητας και η ενέργεια που συσσωρεύεται από την προσπάθεια απόκρυψης είναι πιθανόν να βρουν κάποια στιγμή εκρηκτική διέξοδο με παρορμητική αποκάλυψη της υιοθεσίας από τους γονείς, εν μέσω διαπληκτισμών και συγκρούσεων, ιδιαίτερα κατά τη διάρκεια της εφηβείας, γεγονός που έχει αρνητικές επιπτώσεις στην ανάγκη του παιδιού κατά την περίοδο αυτή να εντάξει ομαλά τα θέματα της υιοθεσίας στην ολοκλήρωση της προσωπικότητάς του.

Πολλές φορές η συναισθηματική φόρτιση μπορεί να εκδηλώνεται με υπερπροστατευτική συμπεριφορά και υπερβολικό έλεγχο εκ μέρους των γονέων, με αποτέλεσμα να εμποδίζεται η συναισθηματική ωρίμανση των παιδιών.

Ζώντας μέσα σε ένα κλίμα μυστικότητας τα παιδιά συνήθως διαισθάνονται ότι κάποιο μυστήριο τα περιβάλλει, διακατέχονται από ανασφάλεια και άγχος, δεν εμπιστεύονται τους γονείς τους και για να εξηγήσουν τα ανεξήγητα καταφεύγουν σε φαντασιώσεις και μύθους. Έτσι καταλήγουν να διαμορφώνουν αρνητικές πεποιθήσεις για τον εαυτό τους και τους γύρω τους και να ντρέπονται καθώς φαντασιώνουν ότι υπάρχει κάτι κακό σε σχέση με αυτά, ή αναπτύσσουν συμπτωματική συμπεριφορά αναγκάζοντας τους γονείς τους να προβούν στην αποκάλυψη. Αρκετές φορές θετοί γονείς που υιοθέτησαν από το Κέντρο Βρεφών “Η ΜΗΤΕΡΑ” κατευθύνουν τα παιδιά σ' αυτό όταν πλέον έχουν δημιουργηθεί σοβαρά προβλήματα, η οικογένεια βρίσκεται σε κρίση και αφού έχουν αποκαλύψει την υιοθεσία με αφορμή τη δύσκολη συμπεριφορά των εφήβων. Αρκετές φορές, υιοθετημένοι μας έχουν πει ότι ένιωθαν “απ' έξω” από την οικογένεια χωρίς να ξέρουν το γιατί. **Το θέμα υιοθεσία βέβαια δεν είχε ανοιχτεί ποτέ στην οικογένειά τους.**

Ορισμένοι γονείς που επιδιώκουν να κάνουν το σωστό για τα παιδιά τους ή που φοβούνται ότι μπορούν

να μάθουν για την υιοθεσία από άλλους τολμούν την ενημέρωση. Με τις πρώτες όμως αντιδράσεις αμφισβήτησης και άρνησης του παιδιού κλείνουν το θέμα οριστικά. “Το παιδί δεν ήθελε να ακούσει, εκείνοι όμως προσπάθησαν”. Το παιχνίδι με το κοινό μυστικό στην οικογένεια συνεχίζεται. Πολλά παιδιά θα ‘θελαν να συζητήσουν το θέμα αργότερα όταν είναι πιο έτοιμα. Όμως, επειδή διστάζουν την άρνηση ή την αδυναμία των γονιών τους γι’ αυτό, ιδιαίτερα όταν εκείνοι δεν έχουν ανταποκριθεί σε έμμεσους υπαινιγμούς τους, αποφεύγουν να το θίξουν ανοιχτά.

Όλα αυτά τα παιδιά, κατά τη διάρκεια της εφηβείας εμφανίζουν έντονη ανάγκη να πληροφορηθούν και να κατανοήσουν την ιστορία της ζωής τους. Επιζητούν να διαλύσουν τη σύγχυση που έχει δημιουργηθεί από την ατελή πληροφόρηση και να βάλουν πρόσωπα στις σκιές της φαντασίας τους. Συχνά βρίσκονται παγιδευμένα μεταξύ της περιέργειας να μάθουν για ό,τι τα αφορά και του φόβου μήπως η περιέργειά τους εκληφθεί ως έλλειψη αγάπης, αφοσίωσης ή και ως προδοσία της θετής οικογένειας. Έτσι λοιπόν, φόβος βαθύτερος εγκατάλειψής τους από τους γονείς μπορεί να διακινηθεί, πέραν του ότι, σε ορισμένες περιπτώσεις υπάρχει ρεαλιστική βάση ως προς αυτό.

Η γνώση μας των δυσκολιών της ελληνικής θετής οικογένειας προέρχεται ως επί το πλείστον από εμπειρική προσέγγιση μέσω της δουλειάς μας, σε σχέση με αιτήματα για συμβουλευτική βοήθεια μετά την υιοθεσία και κυρίως με την αναζήτηση ριζών. Δεν υπάρχει επάρκής έρευνα με follow-up οικογενειών έτσι ώστε να έχουμε μία πληρέστερη και ακριβέστερη εικόνα για το πως χειρίζεται η ελληνική οικογένεια τα θέματα της υιοθεσίας στο παρελθόν και πως τα χειρίζεται σήμερα. Οι παρατηρήσεις και τα ευρήματά μας όμως επιβεβαιώνονται από ερευνητικά δεδομένα άλλων χωρών.

Αποτελεί πεποίθησή μας ότι σήμερα, πολλοί γονείς αντιλαμβάνονται καλύτερα τη σημασία της ανοιχτής στάσης προς τα θέματα της υιοθεσίας, όμως φαίνεται να έχουν δυσκολίες στο να τα χειριστούν, ιδιαίτερα στο να ανταποκριθούν χωρίς εξειδικευμένη βοήθεια στις ανάγκες του εφήβου για περισσότερες πληροφορίες σε σχέση με την προέλευσή του.

Το έργο της θετής οικογένειας είναι σύνθετο και δύσκολο. Απαιτεί ειλικρίνεια στις σχέσεις και εντιμότητα απέναντι στο παιδί. Προϋποθέτει σαφή κατανόηση του ρόλου της, κατάλληλη προετοιμασία και εκπαίδευση, καθώς και πρόσβαση σε εξειδικευμένες υπηρεσίες παροχής συμβουλευτικής υποστήριξης μετά την υιοθεσία, όταν τη χρειάζονται.

Για να ολοκληρώσουμε τις επιπτώσεις της μυστικότητας και της παραδοσιακής κλειστής αντίληψης και πρακτικής της υιοθεσίας στη ζωή των ατόμων που εμπλέκονται σ’ αυτή, θα αναφερθούμε στην ψυχολογία της φυσικής μητέρας και την εξέλιξη της ζωής της μετά την υιοθεσία. Την συναντήσαμε και ασχοληθήκαμε μαζί της, όταν τα υιοθετημένα ενήλικα άτομα άρχισαν να αναζητούν τις ρίζες τους, ή όταν οι ίδιες οι μητέρες, πολλά χρόνια μετά την υιοθεσία αναζήτησαν τα παιδιά τους.

Οι ανύπαντρες μητέρες που έδωσαν τα παιδιά τους για υιοθεσία, κατά κανόνα, κρατησαν τη γέννηση και υιοθεσία τους μυστική από οικογένεια, φίλους και κυρίως από τον σύντροφό τους και από τα παιδιά που απέκτησαν. Δεν είχαν την ευκαιρία να πενθήσουν την απώλεια του παιδιού τους και δεν την είχαν αποδεχτεί. Έχουν ενοχές, χαμηλή αυτοεκτίμηση, κυρίως επειδή “παράτησαν” το παιδί τους, και θυμό για το σύστημα:

οικογένεια, κοινωνική οργάνωση και κοινωνία γενικότερα και προφανώς θυμό για τον άνδρα. Σύμφωνα με ερευνητικά δεδομένα οι μητέρες αυτές είναι περισσότερο από άλλες, ευάλωτες σε αρρώστιες και νευρικές διαταραχές. Ο πόνος, η ενοχή και ο θυμός, συναισθήματα που δεν βιώθηκαν μέσα από μια διαδικασία πένθους, έρχονται στην επιφάνεια σε ξεχωριστές στιγμές τους και σε κρίσιμες περιόδους της ζωής τους. Επηρεάζουν την πορεία τους πολλές φορές δραματικά ως προς τις επιλογές τους, τις σχέσεις τους με τα σημαντικά πρόσωπα στη ζωή τους, ως προς την επαγγελματική τους εξέλιξη κ.λπ.

Οι ενοχές δημιουργούν διάφορους φόβους για το παιδί που άφησαν και θέλουν να μάθουν πως είναι η ζωή του, αν είναι καλά, ενώ ανησυχούν μήπως είναι μπλεγμένο σε δυσάρεστες καταστάσεις, ναρκωτικά κ.ά. Ζητούν φωτογραφία ή κάποιες αποδείξεις για την καλή του κατάσταση. Ορισμένες, μετά από 20 και 30 χρόνια, δηλώνουν ότι θα 'θέλαν να βοηθήσουν τα παιδιά τους αν τις χρειάζονται με οποιοδήποτε τρόπο εάν έχουν πεθάνει οι θετοί γονείς τους. Συνήθως είναι διακριτικές στα αιτήματά τους και αναγνωρίζουν ότι δεν έχουν δικαιώματα αφού τα άφησαν βρέφη.

Κατ' επανάληψη μας έχουν αναφέρει ότι ήθελαν να έρθουν στο "ΜΗΤΕΡΑ" να ρωτήσουν αλλά έφταναν ως την πόρτα και γύριζαν πίσω. Φράσεις όπως "κόβονταν τα πόδια μου", "γινόταν το αίμα μου νερό", "μου 'ρχόνταν εμετός", δεν μας είναι άγνωστες.

Χαρακτηριστική είναι η εξής περίπτωση:

Μητέρα 45 χρόνων που έδωσε το παιδί της για υιοθεσία πριν 26 χρόνια, όπως ανέφερε μετά την υιοθεσία δεν μίλησε με κανένα και δεν μοιράστηκε το μυστικό της με τη μητέρα της ή τα αδέρφια της. Ήρθε και εγκαταστάθηκε στην Αθήνα και έγινε εργάτρια. Στα πρώτα χρόνια μετά την υιοθεσία ερχόταν συχνά στο "ΜΗΤΕΡΑ".

Μεταξύ άλλων αφηγείται:

"Ήθελα να έχω νέα από το παιδί αλλά ερχόμουν μέχρι την πόρτα και δεν έμπαινα μέσα. Ακουμπούσα σε μια κολώνα και έκλαιγα! Η κοινωνική λειτουργός μου έλεγε ότι δεν πρέπει να κλαίω, ότι θα ξεχάσω με τον καιρό. Τα πρώτα χρόνια έκλαιγα πολύ και τώρα κλαίω όχι τόσο συχνά. Ο γιατρός μου έχει πει να πάρω αντικαταθλιπτικά αλλά δεν πήρα. Υποφέρω και από τυμπανισμό εντέρων.

Δεν ήθελα να παντρευτώ. Παντρεύτηκα πριν οκτώ χρόνια τον άντρα μου που είναι 20 χρόνια μεγαλύτερός μου. Είχε και εκείνος δύο παιδιά εκτός γάμου μεγάλα, πίστευα ότι θα μπορούσα να συζητήσω για το παιδί μου μαζί του. Έχω από το γάμο μου ένα κορίτσι πέντε χρονών. Με βλέπει που κλαίω και νομίζω έχει καταλάβει γιατί. Μου λέει έχεις άλλο παιδί...

Η κόρη μου είναι γεννημένη τον ίδιο μήνα με το πρώτο παιδί μου (σημ. εννοεί το υιοθετημένο). Κάθε φορά που γιορτάζω τα γενέθλιά της κλαίω με λυγμούς. Ο άντρας μου έχει πάντα το ίδιο ερώτημα, γιατί κλαίω. Όταν αποφάσισα να του μιλήσω δε με πίστεψε, και όταν το πήρε στα σοβαρά με είπε πόρνη! Έκλεισα το θέμα τότε προσποιούμενη ότι ήθελα να τον πειράξω.

Όταν η κοινωνική λειτουργός την ενημέρωσε ότι το παιδί που είχε δώσει για υιοθεσία την αναζητούσε, είπε χαρακτηριστικά: "Το 'ξερα ότι θα συνέβαινε μια μέρα. Ήλπιζα..."

Η νέα αντίληψη στην υιοθεσία

Τα συναισθήματα και τα κοινωνικά προβλήματα της ανύπαντρης μητέρας που είχε δώσει το παιδί της για υιοθεσία στο παρελθόν, όπως και όλες αυτές οι τραυματικές καταστάσεις που σχετίζονται με την παραδοσιακή αντίληψη και πρακτική της υιοθεσίας δεν ήταν γνωστές πριν από δύο περίπου δεκαετίες.

Οι αλλαγές αξιών και στάσεων απέναντι στη σεξουαλικότητα, η απάλυνση του κοινωνικού στίγματος, οι διάφορες θεωρίες που αναπτύχθηκαν και έδιναν έμφαση στη σπουδαιότητα της βιολογικής προέλευσης και της βιολογικής συνέχειας για τη διαμόρφωση ταυτότητας των ατόμων και τέλος οι διάφορες κινήσεις για διεκδίκηση ίσων δικαιωμάτων από μειονότητες σε διάφορες χώρες, συνέβαλαν στο να έρθουν στην επιφάνεια και να προβληθούν οι ανάγκες των υιοθετημένων ατόμων και των βιολογικών γονέων για πληροφόρηση και επικοινωνία μεταξύ τους. Δειλά-δειλά οι φυσικές μητέρες που είχαν δώσει παιδιά για υιοθεσία βγήκαν από τη σιωπή τους και μπόρεσαν μέσα από τη βιβλιογραφία και τη δημοσιότητα να μιλήσουν για τις εμπειρίες τους και τα συναισθήματά τους.

Η πρακτική της μυστικότητας και της σιωπής δέχεται έντονη αμφισβήτηση στις χώρες του Δυτικού κόσμου. Το θέμα “υιοθεσία” σήμερα φαίνεται ν’ ακολουθεί μια πορεία έξω από την προοπτική και τις προσδοκίες των θετών γονέων, του Νομοθέτη, των κοινωνικών οργανώσεων και της ανύπαντρης μητέρας όταν έδινε το παιδί της και πίστευε ότι δεν υπήρχε πιθανότητα να το συναντήσει στο μέλλον ή ότι δεν είχε δικαίωμα να το αναζητήσει.

Σήμερα, διάφορες ομάδες αυτοβοήθειας υιοθετημένων ατόμων θεωρούν την απόκρυψη των στοιχείων της υιοθεσίας ύβρη προς την ανθρώπινη αξιοπρέπεια. Αμφισβητούν την παραποίηση του πιστοποιητικού γεννήσεως και το βλέπουν ως εξαπάτηση στη σχέση γονέων - παιδιών. Ισχυρίζονται ότι μια ανοικτή στάση προς την υιοθεσία, που δίνει τη δυνατότητα στο παιδί να γνωρίζει για τους γονείς του, δεν βλάπτει και δεν μεταβάλλει τη φύση και τη σημαντικότητα των σχέσεων με τους θετούς γονείς.

Στη χώρα μας, ο απόηχος της ανάγκης των υιοθετημένων για περισσότερη πληροφόρηση ή και επικοινωνία με τη βιολογική τους οικογένεια, έφτασε στο “ΜΗΤΕΡΑ” προς το τέλος της δεκαετίας του ’70 όταν υποβλήθηκαν τα πρώτα αιτήματα από ενήλικα άτομα που είχαν υιοθετηθεί από αλλοδαπές οικογένειες.

Το “ΜΗΤΕΡΑ” ανταποκρίθηκε εξαρχής στην ανάγκη αυτή, και από το 1983 συνέστησε ειδικό τμήμα Συμβουλευτικής και Αναζήτησης Ριζών που λειτουργεί μέχρι σήμερα. Καθώς οι ανάγκες αυτές ήταν έξω από την παραδοσιακή αντίληψη της υιοθεσίας και δεν υπήρχε σχετική νομοθετική πρόβλεψη, η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε μέχρι σήμερα τηρεί το απόρρητο όσον αφορά τα στοιχεία των αναζητούμενων. Συγκεκριμένα, χορηγούνται κατ’ αρχήν οι διαθέσιμες πληροφορίες στους υιοθετημένους για τη βιολογική τους οικογένεια και για τις συνθήκες υιοθεσίας τους, χωρίς όμως να δίδονται αναγνωριστικά στοιχεία (επώνυμο, ακριβής τόπος προέλευσης, διεύθυνση κ.τ.λ.) που θα μπορούσαν να τους οδηγήσουν σε οποιαδήποτε προσέγγιση της μητέρας τους, κυρίως χωρίς αυτή να έχει ενημερωθεί και να έχει αποδεχθεί το αίτημα του παιδιού της.

Η αναζήτηση της μητέρας γίνεται πάντα μέσω του “ΜΗΤΕΡΑ” και όταν χρειάζεται με συνεργασία των

Διευθύνσεων Κοινωνικής Πρόνοιας των Νομαρχιών πάντα με απόλυτο σεβασμό στις συνθήκες ζωής της που κατά κανόνα παρέμειναν άγνωστες μετά την υιοθεσία. Η συνάντηση υιοθετημένων με φυσική μητέρα διευκολύνεται μόνον εφ' όσον είναι επιθυμία και των δύο. Πριν από το στάδιο της συνάντησης, παρέχεται συμβουλευτική υποστήριξη στο υιοθετημένο άτομο, στη φυσική μητέρα και τους θετούς γονείς όταν καθ' οιονδήποτε τρόπο οι τελευταίοι εμπλέκονται ή συμμετέχουν στη διαδικασία αναζήτησης που ακολουθεί το παιδί τους. Η συμβουλευτική υποστήριξη βοηθά στο να κατανοήσει η κάθε πλευρά τις ανάγκες και τα συναισθήματα τα δικά της και των άλλων, ως προς το θέμα της αναζήτησης.

Κοινό συναίσθημα όλων είναι ο φόβος του “αγνώστου”. Οι περισσότερες φυσικές μητέρες που αναζητούνται από το παιδί τους, ακόμα κι αν επιθυμούσαν ή φαντασίωναν μελλοντική συνάντηση, όταν πρόκειται να γίνει πραγματικότητα, φοβούνται. Συνήθως καταλαμβάνονται από πανικό σε πρώτη φάση γιατί η όλη κατάσταση εκλαμβάνεται ως απειλητική για τις ισορροπίες της ζωής τους. Κατακλύζονται από άγχος και ενοχές και φοβούνται να αντικρύσουν τον άντρα ή τη γυναίκα που εγκατέλειψαν βρέφος. Φοβούνται τα ίδια τους τα συναισθήματα και τα συναισθήματα του παιδιού τους. Έχουν ανάγκη να εκφράσουν και να επεξεργαστούν τους φόβους τους και τις ενοχές τους, έτσι που να είναι σε θέση να τα ελέγξουν και να νιώσουν ασφαλείς ώστε να επιτρέψουν στον εαυτό τους να προσεγγίσει και να επικοινωνήσει με το παιδί τους πιο ουσιαστικά.

Οι θετοί γονείς, τις περισσότερες φορές συνδέουν την ανάγκη του παιδιού τους να γνωρίσει τη βιολογική του οικογένεια, με δική τους αποτυχία και φοβούνται ότι μπορεί να τους εγκαταλείψει.

Τα υιοθετημένα άτομα διακατέχονται από ποικίλες αναστολές σε σχέση με την αναζήτηση και χρειάζονται αρκετό χρόνο σκέψης και αγώνα με διάφορα συναισθήματα που αναπτύσσονται ή φοβούνται ότι θα αναπτυχθούν. Για να μπουν στην ιστορία της αναζήτησης πρέπει να έχουν επιλύσει το φόβο του “αγνώστου” και τα συναισθήματα “προδοσίας” προς τους θετούς γονείς. Το βήμα προς το άγνωστο και οι αποκαλύψεις που θα ακολουθήσουν βιώνονται ως επικίνδυνα διλήμματα. Φοβούνται να πονέσουν ή να προκαλέσουν πόνο. Φοβούνται τη διάψευση των προσδοκιών τους ακόμα μια δεύτερη απόρριψη. Το θέμα της αφοσίωσης προς τους θετούς γονείς δημιουργεί δέσμευση συνήθως. Αναρωτιέται κανείς σε πιο βαθμό η δυναμική αυτού του θέματος συνδέεται με τη συμπεριφορά της ελληνικής θετής οικογένειας, δεδομένου ότι τα αιτήματα αναζήτησης από υιοθετημένους στην Ελλάδα είναι πολύ λίγα συγκριτικά με αιτήματα από υιοθετημένους στο εξωτερικό και συνήθως γίνονται αφού έχουν δημιουργήσει δική τους οικογένεια ή έχουν πεθάνει οι θετοί γονείς.

Η συμβουλευτική βοηθά στην επεξεργασία όλων αυτών των συναισθημάτων που διακινούνται από όλες τις πλευρές σε σχέση με την επιθυμία των υιοθετημένων ατόμων να αποκαταστήσουν τη συνέχεια της ζωής τους με το παρελθόν απ' όπου είχαν ξεκοπεί.

Σήμερα γνωρίζουμε ότι:

Η επανασύνδεση με τη βιολογική μητέρα έχει πάντα σχεδόν μια θετική επίδραση απελευθέρωσης στις σχέσεις της υιοθεσίας. Απαλύνει τις ενοχές και διώχνει τους φόβους και τα φαντάσματα όλων.

Τα υιοθετημένα άτομα, με το να γνωρίζουν τους ανθρώπους που τα έφεραν στον κόσμο, αποκτούν μια

πληρέστερη αίσθηση της βιολογικής τους συνέχειας. Γνωρίζοντας τις πραγματικές διαστάσεις των φυσικών γονέων τους, τα όριά τους, τις δυνατότητές τους, τις δυσκολίες τους και την πορεία της ζωής τους, μπορούν να κατανοήσουν καλύτερα τις συνθήκες και τους λόγους της υιοθεσίας τους. Απελευθερώνονται και μπορούν να ανακαλύψουν τα δικά τους όρια και να προσδιορίσουν τη δική τους πορεία. Ακόμα κι αν η επανασύνδεση διήρκεσε λίγο ή η μητέρα τους δεν ανταποκρίθηκε στις φαντασιώσεις τους ή δεν ταίριαζε στον τρόπο ζωής τους, είναι ικανοποιημένοι που τη γνώρισαν. Σε οποιαδήποτε περίπτωση θεωρούν ότι η επικοινωνία ήταν το καλύτερο που τους έχει συμβεί. Θα ήθελαν να έχουν τολμήσει ακόμα και αν η απάντηση ήταν αρνητική.

Οι φόβοι των θετών γονέων ότι το παιδί τους θα τους εγκαταλείψει, αποδεικνύονται αβάσιμοι. (Σχεδόν όλα τα υιοθετημένα άτομα έρχονται πιο κοντά στους θετούς γονείς, ιδιαίτερα όταν τους έχουν στηρίξει στην προσπάθειά τους αυτή). Απελευθερώνονται από το άγχος και το φόβο και είναι ευχαριστημένοι που το παιδί δεν θα ασχολείται πλέον με το θέμα της υιοθεσίας του κατά τον ίδιο τρόπο. Η επανασύνδεση συντελεί στην αποδοχή και κατανόηση της φυσικής μητέρας από τους θετούς γονείς και αντίστροφα.

Η φυσική μητέρα με το να κατανικήσει τους φόβους της, να μιλήσει με το παιδί της, να δει ότι δεν είναι θυμωμένο μαζί της και ότι είναι καλά, ανακτά την αυτοεκτίμησή της και συνήθως βρίσκει το θάρρος να μοιραστεί το μυστικό με τα άλλα παιδιά της, αν έχει, ή με άλλα μέλη της οικογένειάς της, αδέρφια κ.λπ. ακόμα και με τον άνδρα της. Έτσι, η θετή οικογένεια και ιδιαίτερα τα θετά παιδιά μπαίνουν σ' έναν κύκλο σχέσεων που εμπλουτίζει τα βιώματά τους και διευρύνει την κατανόησή τους. Είναι αξιοσημείωτο ότι οι περισσότερες μητέρες που αναζητήθηκαν από το ειδικό Τμήμα του "ΜΗΤΕΡΑ" ανταποκρίθηκαν στην ανάγκη του παιδιού τους που θα μπορούσε να σημαίνει ότι αποτελούσε και δική τους ανάγκη λανθάνουσα ή συνειδητή.

Η ιστορία της αναζήτησης είναι ένα νέο κεφάλαιο στην ιστορία της υιοθεσίας. Από μια άποψη είναι μια ιστορία δύναμης. Τα δύο μέρη της υιοθεσίας, παιδί - φυσική μητέρα, που δεν είχαν έλεγχο των αποφάσεων και της ζωής τους, - το παιδί λόγω της φυσικής του αδυναμίας και η μητέρα λόγω του κοινωνικού στίγματος και της αδύναμης θέσης της - για πρώτη φορά ενεργούν για τον εαυτό τους σε σχέση με την υιοθεσία. Η ιστορία αναζήτησης και επανασύνδεσης φαίνεται να είναι ένας σταθμός στη διαφορετική πορεία της ζωής τους, στην οποία, όπως για όλους τους ανθρώπους, πάντα υπάρχει χώρος για πολλές σχέσεις, χωρίς αυτές να απειλούν τις ήδη υπάρχουσες και κυρίως την ήδη βιωμένη γονική σχέση μεταξύ θετών γονέων - παιδιού.

Εν τέλει η εμπειρία της επανασύνδεσης μας δημιουργεί τη βεβαιότητα ότι η υιοθεσία μπορεί να προσφέρει μεγαλύτερη ικανοποίηση, χωρίς άγχη ή πόνο. Ότι μπορεί να αποτελεί μια πρόκληση για μια διαφορετική αλλά εξίσου φυσιολογική μορφή γονικής σχέσης για τα παιδιά που δεν είναι εφικτό να μεγαλώνουν μέσα στη φυσική τους οικογένεια.

Για να εξυπηρετούνται όμως οι συναισθηματικές ανάγκες τόσο του παιδιού και των θετών γονέων, όσο και της φυσικής μητέρας, είναι απαραίτητη η συστηματική παροχή υπηρεσιών τόσο πριν από την υιοθεσία όσο και μετά καθ' όλη τη διάρκεια του κύκλου ζωής τους όταν τη θεωρούν αναγκαία.

Οι υπηρεσίες αυτές θα πρέπει να καλύπτουν τα παρακάτω πεδία δραστηριότητας:

Αναφορικά με τους θετούς γονείς:

α) Προσεκτικότερη επιλογή θετών γονέων και έμφαση στην προετοιμασία και εκπαίδευσή τους κυρίως μέσω μεθοδολογίας ομάδας.

β) Ατομική συμβουλευτική και εκπαιδευτικά προγράμματα που προετοιμάζουν και ενημερώνουν τους γονείς για κάθε φάση ανάπτυξης του παιδιού τους και τις αντίστοιχες ανάγκες που οι φάσεις αυτές συνεπάγονται. Τα προγράμματα αυτά παρέχονται με τη μορφή προληπτικής βοήθειας μετά την υιοθεσία.

γ) Εξειδικευμένη συμβουλευτική βοήθεια και οικογενειακή θεραπεία για θετούς γονείς και οικογένειες σε κρίση.

Αναφορικά με τα υιοθετημένα ενήλικα άτομα:

α) Συμβουλευτική σε θέματα αναζήτησης ριζών και διαμεσολάβηση για συνάντηση με φυσική οικογένεια.

β) Λειτουργία ομάδων υποστήριξης υιοθετημένων ατόμων.

Όσον αφορά τις φυσικές μητέρες / γονείς

α) Συμβουλευτική σε σχέση με τις ανάγκες τους πριν και μετά την υιοθεσία.

β) Ατομική συμβουλευτική σε μητέρες που έχουν δώσει παιδί για υιοθεσία σε οποιαδήποτε στιγμή τη χρειαστούν μέχρι την πιθανή επανασύνδεση με το παιδί τους.

γ) Λειτουργία ομάδων υποστήριξης φυσικών μητέρων / γονέων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Cole, Elizabeth, S. (1988): "Societal influences on Adoption Practice". *Adoption: Current Issues and trends*. Butterworths 1988.
2. Pincus Lily, Dare Christopher (1978): "Secrets in the Family". Faber and Faber, London - Boston.
3. Sachdev, Paul (1988): Unlocking the adoption files: "A Social and Legal dilemma". *Adoption: Current Issues and trends*. Butterworths 1988.
4. Scourfield Frances: "Unfinished business - the experience of birth mothers' group". *Adoption and Fostering*, Vol. 15, number 2: 1991.
5. Staytor Petrina: "Reunion and resolution: the adoption triangle". *Adoption and Fostering*, Vol. 12, number 2: 1988.
6. Triseliotis John: "Adoption and Counselling", *Adoption and Fostering*, Vol. 12, number 2: 1988.
7. Triseliotis John, Κουσίδου Τασούλα (1985): "Κοινωνική Εργασία στην Υιοθεσία και στην Αναδοχή". Κέντρο Βρεφών "Η ΜΗΤΕΡΑ".